

**«8D04203 - Құқықтану» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесіне іздену үшін ұсынылған
Абишева Меруерт Нұрланқызының «Сақтандыру қызметін құқықтық реттеу: ұлттық және халықаралық тәжірибе»
тақырыбындағы диссертациялық жұмысына ресми**

РЕЦЕНЗЕНТТІҢ ЖАЗБАША ПІКІРІ

р/н №	Өлшемшарттар	Өлшемшарттарға сәйкестігі (жауап нұсқаларының бірін сызу)	Ресми рецензенттің ұстанымына негіздеме (ескертуді курсивпен көрсету)
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету); 2) диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауын көрсету); 3) диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету) келеді.	Диссертация Қазақстан Республикасы Үкіметінің жанындағы Жоғары ғылыми техникалық комиссиямен бекітілген ғылымды дамытудың басым бағыттарына (Әлеуметтік және гуманитарлық ғылымдар аясындағы зерттеулер); ҚР Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 248 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасында жоғары білім мен ғылымды дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасына <u>сәйкес келеді.</u>
2.	Ғылым үшін маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін <u>қосады</u> /қоспайды, ал оның маңыздылығы <u>ашылған</u> /ашылмаған.	Диссертациялық жұмыстың заң ғылымына қосқан ғылыми үлесінің дәрежесі елеулі болып табылады, себебі диссертантпен алынған жалпы қағидалар материалдарды жүйелеу және мұқият талдау негізінде сақтандыруды жан-жақты түсінуге мүмкіндік береді. Зерттеу нәтижесінде қорытындылар жасалған, сақтандыру қызметін дамыту бойынша ұсыныстар

			жасалған, зерттелеп жатқан аядағы құқықтық қатынастарды реттейтін қолданыстағы заңнамалар, халықаралық құжаттар, бірқатар мемлекеттердің сақтандыру туралы заңдары, сақтандыру қызметін құқықтық реттеу мәселелерін қарастыратын отандық және шетелдік ғалымдардың ғылыми еңбектері талданған.
3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі:	Автордың өзі жазу деңгейінің жоғары екендігін автормен барлық материалдардың жеткілікті деңгейде мұқият зерделегендігінен байқауға болады. Жұмыстың мазмұндалуының техникалық жағы жеткілікті жоғары және түсінікті деңгейде. Диссертациялық зерттеудің құрылымы қисынды және бірізді. Диссертантпен зерттеудің ғылыми нәтижелерінде орын алатын нақты ұсыныстар жасалған, олар зерттеліп жатқан проблеманың кейбір жақтарын жаңадан түсінуге мүмкіндік береді.
		1) жоғары;	
		2) орташа;	
		3) төмен;	
		4) өзі жазбаған.	
4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі:	Диссертациялық жұмыстың өзектілігі толығымен негізделген . Сақтандыру қызметін құқықтық реттеудегі ұлттық және халықаралық тәжірибе мәселелері қазіргі таңдағы күрмеуі қалың, өзекті тақырыптардың бірі болып табылады. Дамыған елдерде сақтандыру қызметі мемлекет экономикасының тұрақты түрдегі дамуын қамтамасыз ететін және тез өсіп жатқан салалардың бірі болып табылады. Қазақстан Республикасы дамыған елдердің қатарына кіру бағытында сақтандыру қызметінің құқықтық тұрғыдан реттелуіне аса көңіл аударуы қажет. Құқықтық тұрғыдан алғанда сақтандыру қызметі ең аз реттелген сала болып табылады. Оның себебі, сақтандыру институтының салыстырмалы түрде алғанда қоғам үшін жаңа қатынастарды реттеуі. Сондықтан да мемлекет тарапынан сақтандыру
		1) негізделген;	
		2) ішінара негізделген;	
		3) негізделмеген.	

			қызметін құқықтық реттеуді жетілдіру қажеттілігі қазіргі таңда өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Автор аталған мәселенің өзектілігін өзінің ізденісінде негіздей білген.
	4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды:		Диссертация мазмұны оның тақырыбын толығымен ашып айқын көрсетеді. Диссертация кіріспеден, үш тараудан, қорытындыдан және пайдаланылған дереккөздер тізімінен тұрады. Олардың мазмұны бір-бірімен логикалық байланыста және зерттеудің мақсаты мен міндеттерінде көрсетілген басты идеяны ашуға бағытталған.
	1) айқындайды;		
	2) ішінара айқындайды;		
	3) айқындамайды.		
	4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді:		Диссертациялық зерттеудің мақсаты мен міндеттері диссертацияның тақырыбына сәйкес келеді. Автор зерттеу барысында алдына келесідей мақсат қойған: сақтандыру қызметін құқықтық реттеудің ұлттық және халықаралық тәжірибесін кешенді түрде талдау арқылы Қазақстан Республикасындағы сақтандыру заңнамасын жетілдіруге бағытталған ғылыми негізделген ұсыныстар әзірлеу. Автор диссертациялық жұмыстың мақсатына жету үшін келесідей міндеттер белгілеген: 1. Сақтандырудың құқықтық және экономикалық мазмұнын талдау; 2. Сақтандыру қызметінің құқықтық табиғатын, мәнін және құқық жүйесіндегі орнын айқындау; 3. Сақтандыру құқықтық қатынастарының субъектілері мен объектілерін талдау; 4. Сақтандыру қызметін құқықтық реттеудің қағидаттарын айқындау, олардың құқықтық табиғатын зерттеу және қолданыстағы заңнамаға енгізу жөніндегі ұсыныстарды тұжырымдау; 5. Қазақстан Республикасындағы сақтандыру заңнамасының қалыптасуы мен даму кезеңдерін
	1) сәйкес келеді;		
	2) ішінара сәйкес келеді;		
	3) сәйкес келмейді.		

			зерттеу; 6. Сақтандыру қызметін мемлекеттік реттеудің құқықтық тетіктерін зерделеу және олардың тиімділігін бағалау; 7. Шетел мемлекеттеріндегі сақтандыру қызметін құқықтық реттеудің негізгі модельдерін талдау; 8. Ұлттық және халықаралық құқықтық нормалардың арақатынасын айқындау және оларды үйлестіру мәселелерін зерттеу; 9. Сақтандыру қызметін құқықтық реттеуді жетілдірудің және цифрлық трансформациялаудың басым бағыттары бойынша ғылыми негізделген ұсыныстар әзірлеу.
		4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық байланысқан:	Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық толық байланысқан. Әр бөлім алдыңғы бөлімнің жалғасы ретінде дамып, зерттеу мақсатына жүйелі түрде жетуге бағытталған. Мұндай құрылым жұмыстың тұтастығын сақтап, ғылыми дәлдік пен қисындылықты қамтамасыз етеді.
		1) толық байланысқан;	
		2) ішінара байланысқан;	
		3) байланыс жоқ.	
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған:	Автор ұсынған жаңа ғылыми тұжырымдар, қағидаттар мен әдістер тиісті дәрежеде негізделіп, ғылыми дәлелдермен бекітілген, сыни талдау бар.
		1) сыни талдау бар;	
		2) талдау ішінара жүргізілген;	
		3) талдау өз пікіріне емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген;	
		4) талдау жоқ.	
		5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа ма?	Зерттеу барысында ізденуші қол жеткізілген ғылыми нәтижелер мен ережелер толығымен жаңа болып табылады. Зерттеудің ғылыми жаңалығы тандап алынған тақырыптың Қазақстан Республикасында
		1) толығымен жаңа;	
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	

		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	тұңғыш рет арнайы зерттеумен анықталған.
		5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа ма?	Диссертацияда автормен жасалған қорытындылардың барлығы толығымен жаңа болып табылады. Бұл жаңалықтар осы мәселелерге байланысты теориялық әртүрлі көзқарастарда зерделеуден, қалыптасқан тәжірибені терең зерттеудің нәтижесінен туындаған. Кейбір ғалымдардың көзқарасына талдау жасау, басқа мемлекеттердің сақтандыру қызметі туралы заңнамаларына терең ғылыми талдау нәтижесінде жаңа ғылыми ұсыныстарға қол жеткізілген.
		1) толығымен жаңа;	
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе?	Диссертациялық жұмыста техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері толық қарастырылған және қазақстандық тәжірибе үшін маңызы жоғары. Халықаралық тәжірибені салыстырмалы талдау негізінде ұлттық заңнаманы жетілдіру бойынша нақты жаңа ұсыныстар жасалған. Диссертациялық жұмыс толығымен жаңа , қолданбалы жаңалық болып табылады.
		1) толығымен жаңа;	
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген /негізделмеген (qualitative research (куолитатив ресеч) және өнер және гуманитарлық ғылымдар бойынша даярлық бағыттары үшін).	Барлық қорытындылар ғылыми тұрғыдан ауқымды дәлелдемелерге негізделген . Оған диссертанттың зерттеу нәтижесінде алған тұжырымдамалары дәлел бола алады.
7.	Қорғауға шығарылған негізгі ережелер	Әрбір ереже бойынша келесі сұрақтарға жеке жауап беру қажет:	Қорғауға ұсынылатын негізгі тұжырымдар: Тұжырымдама 1. 7.1. 1) дәлелденді 7.2. 2) жоқ 7.3. 1) ия 7.4. 3) кең 7.5. 1) ия
		7.1 Ереже дәлелденді ме?	
		1) дәлелденді;	
		2) шамамен дәлелденді;	
		3) шамамен дәлелденбеді;	
		4) дәлелденбеді;	

		5) бұл тұжырымда ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.			Тұжырымдама 2.
		7.2 Тривиалды ма?			7.1. 1) дәлелденді
		1) ия;			7.2. 2) жоқ
		2) жоқ;			7.3. 1) ия
		3) бұл тұжырымда ереженің тривиалды екенін тексеру мүмкін емес.			7.4. 3) кең
		7.3 Жаңа ма?			7.5. 1) ия
		1) ия;			Тұжырымдама 3.
		2) жоқ;			7.1. 1) дәлелденді
		3) бұл тұжырымда ереженің жаңашылдығын тексеру мүмкін емес.			7.2. 2) жоқ
		7.4 Қолдану деңгейі:			7.3. 1) ия
		1) тар;			7.4. 3) кең
		2) орташа;			7.5. 1) ия
		3) кең			Тұжырымдама 4.
		4) бұл тұжырымда ереженің қолдану деңгейін тексеру мүмкін емес.			7.1. 1) дәлелденді
		7.5 Мақалада дәлелденген бе?			7.2. 2) жоқ
		1) ия;			7.3. 1) ия
		2) жоқ			7.4. 3) кең
		3) бұл тұжырымда мақаладағы ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.			7.5. 1) ия
					Тұжырымдама 5.
					7.1. 1) дәлелденді
					7.2. 2) жоқ
					7.3. 1) ия
					7.4. 3) кең
					7.5. 1) ия
					Тұжырымдама 6.
					7.1. 1) дәлелденді
					7.2. 2) жоқ
					7.3. 1) ия
					7.4. 3) кең

			7.5. 1) ия Тұжырымдама 7. 7.1. 1) дәлелденді 7.2. 2) жоқ 7.3. 1) ия 7.4. 3) кең 7.5. 1) ия
8.	Дәйектілік қағидаты.	8.1 Әдіснаманы таңдау – негізделген немесе әдіснама нақты жазылған:	Автор зерттеуде қолданылған әдіснамалық тәсілдер нақты, әрі негізделген. Сақтандыру қызметінің қалыптасуы мен эволюциясын зерделеу мақсатында тарихи-құқықтық әдіс пайдаланылып, оның даму кезеңдері мен құқықтық реттеу ерекшеліктері айқындалды. Отандық және шетелдік ғалымдардың ғылыми еңбектеріне, ұлттық заңнамаға және халықаралық құқықтық актілерге герменевтикалық талдау жүргізіліп, олардың мазмұны мен құқықтық мәні терең зерделенді. Зерттеу барысында аналитикалық тәсілдер интерпретациялау, нақтылау, негіздеу және ғылыми тұрғыдан теріске шығару, формальды-логикалық талдау әдісі, сақтандыру қызметін құқықтық реттеудің тиімді үлгілерін қалыптастыру мақсатында модельдеу әдісі, сондай-ақ зерттеу нысанын кешенді және жүйелі түрде қарастыруға мүмкіндік беретін жүйелік талдау әдісі қолданылды. Сонымен қатар, ғылыми тұжырымдар мен қорытындылардың дәйектілігін қамтамасыз ету мақсатында аргументациялау әдісі және өзге де жалпы ғылыми әдістер, талдау, синтез, индукция, дедукция және арнайы заңи әдістер кешені пайдаланылды.
	Дереккөздер мен ұсынылған акпараттың дәйектілігі	1) ия;	
		2) жоқ.	

		8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған:	Диссертациялық зерттеу нәтижелері ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістерін, соның ішінде деректерді өңдеу мен интерпретациялаудың заманауи тәсілдерін қолдану арқылы алынған. Автор зерттеу барысында ғылыми дереккөздерді тиімді пайдаланып, талдамалық материалдарды жүйелеу мен салыстырмалы талдау жүргізуде қазіргі ғылыми талаптарға сай әдістерге жүгінген. Бұл зерттеу нәтижелерінің дәлдігі мен сенімділігін арттырып, жұмыстың жалпы ғылыми деңгейін көтереді.
		1) <u>ия</u> ;	Диссертациялық жұмыстың теориялық қорытындылары ұлттық және халықаралық заңнамаларды, ғылыми жарияланымдар мен құқық қолдану тәжірибесін кешенді талдау негізінде тұжырымдалған. Диссертация шеңберінде эксперименттік зерттеулер жүргізілмегенімен, бұл сақтандыру қызметін құқықтық реттеу мәселелері бойынша зерттеу нәтижелерінің ғылыми маңыздылығы мен дәйектілігін төмендетпейді.
		2) жоқ.	
		8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді):	
		1) <u>ия</u> ;	
		2) жоқ.	
		8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен <u>расталған</u> / ішінара расталған / расталмаған.	Диссертациялық жұмыстағы маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге, ақпарат көздеріне сілтемелер жасау арқылы расталған .
9	Практикалық құндылық қағидаты	8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті /жеткіліксіз.	Автормен ізденіс барысында қолданылған саны 171 тұратын әдебиеттердің тізімі әдеби шолуға жеткілікті .
		9.1 Диссертацияның теориялық маңызы:	Зерттеу нәтижелері сақтандыру құқығы теориясын дамытуға, қаржылық құқық ғылымын толықтыруға, сондай-ақ құқықтық реттеудің заманауи тәсілдерін қалыптастыруға ғылыми негіз бола алады. Диссертацияның теориялық зерттеу нәтижелерін жоғары оқу орындарының білім беру үдерісінде, оқу-
		1) <u>бар</u> ;	
		2) жоқ.	

			әдістемелік құралдар әзірлеуде және ғылыми-зерттеу жұмыстарында қолдануға болады.
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары:	Диссертациядағы зерттеу нәтижелері құқық шығармашылығы қызметін, уәкілетті мемлекеттік органдардың практикалық қызметін, сақтандыру ұйымдарының қызметін құқықтық қамтамасыз етуге, сондай-ақ Қазақстан Республикасының сақтандыру заңнамасын жетілдіруге жәрдемдеседі.
		1) <u>ия</u> ;	
		2) жоқ.	
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа ма?	Диссертация ұсынылған практикалық ұсыныстардың барлығы толығымен жаңа болып табылады. Зерттеу барысында сақтандыру қызметін құқықтық реттеудің заманауи үрдістері, цифрландыру жағдайындағы құқықтық тетіктері және халықаралық стандарттарды ұлттық заңнамаға имплементациялау ерекшеліктері ғылыми тұрғыдан негізделді. Автор тарапынан «сақтандыру мәдениеті», «цифрлық сақтандыру» сияқты жаңа құқықтық ұғымдарға авторлық анықтамалар беріліп, сақтандыру қызметін құқықтық реттеуді жетілдіруге бағытталған теориялық тұжырымдар мен практикалық ұсыныстар әзірленді.
		1) толығымен жаңа ;	
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы:	Диссертант тараулардың өзара байланысын, жүйелілігі мен бірізділігін сақтай отырып, академиялық жазу сапасының жоғары екенін байқатты. Диссертациялық жұмыс белгіленген стандарттардағы талаптарға сәйкес рәсімделген. Диссертация ғылыми стильмен, нақты дерек-дәйектерді талдауға негізделген тұжырымдар жасай отырып жазылған.
		1) жоғары ;	
		2) орташа;	
		3) орташадан төмен;	
		4) төмен.	
11.	Диссертацияға ескертулер		Диссертациялық жұмыста техникалық және грамматикалық қателер кездеседі. Алайда мұндай қателер диссертациялық жұмыстың жалпы құндылығына айтарлықтай нұқсан келтірмейді.
12.	Докторант мақалаларының зерттеу тақырыбы бойынша		Зерттеудің нәтижелері бойынша 16 ғылыми мақала жарияланған. Атап айтқанда, ҚР ҒЖБМ ҒЖБССҚК

	ғылыми деңгейі (диссертация мақалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша әр мақаласының ғылыми деңгейін зерделейді)		ұсынған ғылыми басылымдарда төрт (4), халықаралық рецензияланатын басылымда бір (1) және халықаралық ғылыми-теориялық, тәжірибелік конференцияларда он бір (11) жарияланым жарық көрді. Жарияланған мақалалары диссертациялық зерттеудің мазмұнына сәйкес келеді және жоғары ғылыми деңгейде жазылған. Жарияланған мақалаларда зерттеу нәтижелері мен қорытындылары жан-жақты қамтылған.
13.	Ресми рецензенттің шешімі (осы Үлгі ереженің 28-тармағына сәйкес)		«8D04203 - Құқықтану» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға ұсынылған Абишева Меруерт Нұрланқызының «Сақтандыру қызметін құқықтық реттеу: ұлттық және халықаралық тәжірибе» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына оң баға бере отырып, диссертантты «8D04203 - Құқықтану» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға толық лайық деп есептеймін.

Ресми рецензенттер пікірлерінде келесі шешімдердің бірін көрсетеді:

1) философия докторы (PhD) немесе бейіні бойынша доктор дәрежесін беру;

«8D04203 - Құқықтану» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған Абишева Меруерт Нұрланқызының «Сақтандыру қызметін құқықтық реттеу: ұлттық және халықаралық тәжірибе» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына оң пікірімді бере отырып, жұмысқа қойылатын талаптарға сәйкес және философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайықты деп есептеймін.

Ресми рецензент:

философия докторы (PhD), Қонаев Университетінің ғылыми-зерттеу жұмысы жөніндегі проректоры

Бегазова Гульнаписа Жандаровна

*PhD профессор доктор Т.Ш. Бегазова Гульнаписа Жандаровна
 ЖШЖ басқарушысы Гульнаписа Жандаровна*